

Nr 74

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående medel för år 1958 till bostadslån åt domänverkets fast anställda skogsarbetare, m. m.; given Stockholms slott den 21 februari 1958.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att domänstyrelsen skall medgivas rätt att — på samma grunder som gällt för motsvarande låneverksamhet under de tre senaste åren — under år 1958 disponera ett belopp av högst 1 000 000 kronor av domänverkets driftsinkomster för bostadslån till fast anställda skogsarbetare.

Vidare föreslås, att domänstyrelsen skall bemyndigas att utan Kungl. Maj:ts godkännande i varje särskilt fall under vissa villkor taga i anspråk domänverkets markfond för inköp av sådan tomtmark, som uteslutande är avsedd att utnyttjas vid anordnande av bostäder åt verkets arbetare och förmän.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1958.

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, fråga om *medel för år 1958 till bostadslån åt domänverkets fast anställda skogsarbetare, m. m.* samt anför därvid följande.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 1955: 143 medgav 1955 års riksdag (JoU 21; rskr. 255), att ett belopp av högst 1 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster fick under sagda år disponeras för utlämnande av bostadslån till vid verket fast anställda skogsarbetare enligt vissa i propositionen angivna grunder. Genom senare riksdagsbeslut (JoU 1956: 10; rskr. 1956: 142 samt JoU 1957: 5; rskr. 1957: 171) har medgivande lämnats att för samma ändamål utnyttja lika stora belopp av verkets driftsinkomster under åren 1956 och 1957. Under de tre senaste kalenderåren har sålunda sammanlagt 3 000 000 kr. ställts till förfogande för ifrågavarande låneverksamhet.

I sitt förslag till stat för domänverket avseende år 1958, vilket förslag överlämnats till Kungl. Maj:t i skrivelse den 25 november 1957, har domänstyrelsen under en särskild utgiftspost upptagit ett belopp av 1 000 000 kr. till utlämnande av förenämnda slag av bostadslån. Den 18 december 1957 har styrelsen inkommit med en kompletterande skrivelse i ämnet. Efter remiss har yttranden i ärendet avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens avtalsnämnd och Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.

I samband med prövningen av frågan om medel till omförmälda låneverksamhet även under år 1958 torde jämväl böra behandlas en av domänstyrelsen i skrivelse den 30 januari 1956 gjord hemställan om bemyndigande att i enlighet med i skrivelsen närmare angivna riktlinjer få taga domänverkets markfond i anspråk för inköp av tomtmark för byggande av bostäder åt fast anställda arbetare och förmän. Över sistnämnda framställning har remissutlåtanden avgivits av statskontoret, kammarkollegiet, lantbruksstyrelsen, bo-

stadsstyrelsen, fullmäktige i riksgäldskontoret, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk.

Bostadslån till skogsarbetare vid domänverket

1955 års riksdagsbeslut. I syfte att giva domänstyrelsen möjlighet att liksom de större skogsbolagen trygga sitt behov av fast anställda skogsarbetare medgav, såsom förut nämnts, 1955 års riksdag att ett belopp av högst 1 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster fick under år 1955 disponeras för utlämnande av bostadslån till dylika arbetstagare. Jordbruksutskottet underströk dock i sitt av riksdagen godkända utlåtande i ämnet, att verkets arbetskraftsbehov i första hand borde tillgodoses genom anlitande av kronotorpare, skogsjordbrukare och därmed jämställda. I fråga om utformningen av låneverksamheten innebar förenämnda riksdagsbeslut att lånen skulle avses för förvärv, uppförande och förbättring av eget hem samt att lån även skulle kunna lämnas till förvärv av tomt. Lånen, som skulle ha form av avskrivningslån och beviljas efter samråd med länsbostadsnämnd och lantbruksnämnd, skulle utgå med högst 4 000 kr. samt vara ränte- och amorteringsfria så länge låntagaren innehade fast anställning som arbetare vid domänverket och fullgjorde sina skyldigheter enligt anställningsavtalet. Därest anställningen upphörde innan lånet till fullo avskrivits, skulle resterande del av lånet förfalla till betalning 6 månader efter upphörandet, såvida ej särskild överenskommelse träffades mellan domänverket och låntagaren om avbetalning under viss period från anställningens upphörande. Säkerhet för lånen genom inteckningar skulle regelmässigt krävas, dock skulle Kungl. Maj:t äga rätt att medgiva dispens från detta lånevillkor. Låntagare skulle förbinda sig att fullgöra minst 100 dagsverken per anställningsår. Lånen skulle avskrivas med 200 kr. årligen vid ett arbetsåtagande av 100—124 dagsverken per anställningsår. Ett större antal fullgjorda arbetsdagar skulle berättiga till avskrivning med högre belopp. Vid minst 250 dagsverken årligen skulle avskrivningsbeloppet uppgå till 500 kr. Särskilda avskrivningsregler skulle gälla vid force majeure eller särskilt ömmande omständigheter ävensom vissa uppsägningsregler vid underlåtelse att fullgöra arbetsåtagande m. m. I övrigt skulle det ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, på domänstyrelsen att meddela närmare bestämmelser angående låneverksamheten.

Samma bestämmelser som riksdagen godkände för långivningen under år 1955 har gällt för den låneverksamhet som skett med anlitande av det belopp å sammanlagt 2 000 000 kr. av domänverkets driftsinkomster, vilket enligt medgivande av 1956 och 1957 års riksdagar fått disponeras för beviljande av ifrågavarande slag av bostadslån under sistnämnda båda år.

Domänstyrelsens förslag. Domänstyrelsen anför i sin till jordbruksdepartementet den 18 december 1957 inkomna skrivelse, att de erfarenheter som

vunnits vid tillämpningen av fastare anställningsform för domänverkets skogsarbetare är goda. Dugliga arbetare har kunnat knytas till verket i samband med att detta haft möjligheter att medgiva arbetarna lån för anskaffande av tomt till samt förvärv, uppförande och förbättring av eget hem. Styrelsen erinrar dock om att det belopp av 3 000 000 kr., som under åren 1955—1957 ställts till styrelsens förfogande för verksamheten, endast är en mindre del av ett belopp av 8 000 000 kr., som styrelsen tidigare beräknat vara erforderligt för att på ett tillfredsställande sätt säkerställa tillgången på arbetskraft. Nyssnämnda beräkningar utgick ifrån ett stadigvarande behov av omkring 6 500 fast anställda arbetare, vilka skulle fullgöra ca 60 procent av hela antalet erforderliga dagsverken. Med hänsyn till de vunna erfarenheterna bör enligt styrelsen anställandet av fasta arbetare fortsätta och med kraft fullföljas enligt de nu tillämpade principerna. Även med hänsyn till de långvariga förhandlingar och förberedelser i övrigt, som måste föregå långivningen för bostadsändamål i samband med anställning, är det enligt styrelsens uppfattning av stor betydelse, att verksamheten kan fortgå så att verkställda planeringar samt uppbyggnaden av skogsarbetarkåren med dugliga arbetare icke måste avbrytas på grund av att medel för bostadslån icke kan ställas i utsikt. Styrelsen betonar, att besvärliga följder kan uppstå för verket, om låneverksamheten måste upphöra innan verket i huvudsak kunnat fylla sitt behov av fast arbetskraft. Den bättre tillgång på arbetskraft, som under senare tiden förmärkts, anser styrelsen utgöra ytterligare ett skäl att understryka vikten av att anställningen av fasta arbetare kan fortgå i full omfattning. Styrelsen har nämligen under sådana förhållanden större förutsättningar att genom starkare urval inom den tillgängliga arbetskraften erhålla dugliga yrkesarbetare. Det sålunda föreliggande läget på arbetsmarknaden bör därför till fullo utnyttjas.

Domänstyrelsen beräknar nu, att den ram på 3 000 000 kr., inom vilken styrelsen tidigare begränsat sitt yrkande, icke längre är tillräcklig och har därför i sitt förslag till stat för domänverket för år 1958 upptagit 1 000 000 kr. för fortsatt långivning till sådana skogsarbetare som uppfyller fordringarna för att kunna erhålla bostadslån enligt de av 1955 års riksdag godkända, av Kungl. Maj:t senare närmare preciserade lånebestämmelserna.

Yttranden. *Statskontoret* uttalar, att domänstyrelsen genom medgivandena att till bostadslån disponera medel ur domänverkets driftsinkomster under åren 1955—1957 beretts tillfälle att i betydande utsträckning utöka kadern av fast anställda skogsarbetare. Förslaget om fortsatt lånöverksamhet även under år 1958 i syfte att åstadkomma en ytterligare förstärkning av kadern måste enligt statskontorets mening ses mot bakgrunden av det rådande statsfinansiella läget. Under hänvisning till den åtstramning, som kännetecknar den statliga investeringsverksamheten, förklarar sig ämbetsverket icke berett tillstyrka bifall till föreliggande framställning. Enligt ämbetsverket förtjänar i sammanhanget även uppmärksammas, att — enligt vad domänstyrelsen uppger — tillgången på arbetskraft inom

skogsbruket under senare tiden blivit bättre. Konkurrenten om denna arbetskraft bör härigenom ha blivit mindre hård. Statskontoret finner det naturligt att detta förhållande beaktas vid ärendets prövning med hänsyn till att de bemyndiganden att bevilja bostadslån, som domänstyrelsen innehaft under åren 1955—1957, givits med tanke på att möjlighet skulle beredas styrelsen att i konkurrens med det enskilda storskogsbruket ordna sitt arbetskraftsproblem.

I motsats till statskontoret ställer sig övriga instanser, som uttalat sina synpunkter i anledning av domänstyrelsens förslag, positiva till detsamma. Sålunda har sagda förslag icke givit *riksräkenskapsverket* anledning till erinran. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller, att det sett från arbetsmarknadssynpunkt måste vara angeläget att åstadkomma största möjliga stabilitet på skogsbrukets arbetsmarknad. En sådan utveckling bör kunna främjas genom att arbetskraften i större utsträckning stimuleras att taga fast anställning. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens mening är det till följd härav angeläget, att domänverket också i fortsättningen äger möjlighet att — liksom många företag inom det enskilda skogsbruket — erbjuda sina fast anställda arbetare bostadslån. Även *bostadsstyrelsen* anser, att det initiativ, som kommit till uttryck i förevarande låneverksamhet, bör fullföljas. Från de länsbostadsnämnder som främst får beröring med verksamheten har styrelsen under hand inhämtat, att domänverket omhänderhar densamma på ett sätt som står i samklang med de allmänna bostadspolitiska strävandena.

Statens avtalsnämnd, som erinrar om att nämnden tidigare i princip tillstyrkt domänstyrelsens framställningar i fråga om bostadslån till fast anställda arbetare, uttalar att styrelsens nu framlagda förslag, såvitt nämnden kan finna, icke avser högre belopp än som under alla förhållanden får anses erforderligt, om syftet med åtgärderna skall kunna uppnås och förordar därför bifall till ifrågavarande förslag. *Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet* uttalar, att den verksamhet som tack vare tidigare medgivanden från statsmakternas sida kommit till stånd med avseende på bostadslån till domänverkets fast anställda skogsarbetare givit uteslutande goda erfarenheter. Det synes därför förbundet naturligt, att den påbörjade låneverksamheten får fullföljas enligt föreliggande planer.

Lantbruksstyrelsen erinrar om att styrelsen i utlåtande år 1955 över domänstyrelsens då föreliggande förslag i ämnet som sin mening uttalade — utan att ingå på de verkställda beräkningarna rörande domänverkets framtida behov av stadigvarande arbetskraft — att det var av stor vikt för såväl skogsbruket som näringslivet i övrigt i de berörda bygderna, att domänverkets arbetskraftsbehov kunde tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. Med hänsyn härtill fann lantbruksstyrelsen det önskvärt, att domänstyrelsen fick möjlighet att bereda sina arbetare anställningsvillkor, jämförbara med dem som erbjöds av andra arbetsgivare på skogsbrukets område. Styrelsen erinrar vidare om att domänstyrelsen år 1955 räknade med att de befintliga skogsjordbruken och kronotorpen skulle bestå, varför vid planläggningen för

utbyggande av den fasta arbetskraften ej medtogs sådana trakter, där det erforderliga arbetskraftsbehovet kunde fyllas genom befintliga jordbrukslägenheter, som utarrenderades av domänverket. En utgångspunkt bör enligt lantbruksstyrelsens mening också vara, att befintlig arbetskraft vid småjordbruk i enskild ägo utnyttjas lika väl som arbetskraften vid kronolägenheterna. Emellertid föreligger på åtskilliga håll svårigheter att få nödig arbetskraft för skogsbruket. Lantbruksstyrelsen förutsätter, att det är just på sådana orter, som låneverksamheten bedrivs. Lantbruksstyrelsen omnämner, att domänverket har som riktlinje att icke tillskapa rena skogsarbetarbyar utan söker använda de disponibla medlen dels till att sätta befintliga bostadslägenheter i stånd och dels till att åstadkomma nya bostäder för skogsarbetare i anslutning till befintliga byar och liknande. En så bedriven verksamhet bör enligt lantbruksstyrelsen medverka till att ge ökad livskraft åt sådana befintliga mindre centra, som ligger lämpligt till med hänsyn till skogsbrukets behov av att ha arbetskraft tillgänglig på nära håll, och den bör därför vara till gagn för de berörda bygdernas utveckling. Enligt lantbruksstyrelsen har verksamheten givit gynnsamma resultat och bidragit till att domänverkets behov av fast arbetskraft kunnat tillgodoses bättre än tidigare. Med hänvisning till det sålunda anförda tillstyrker lantbruksstyrelsen bifall till domänstyrelsens förslag.

Fullmäktige i riksbanken har avstått från att avgiva yttrande i ärendet.

Ökade befogenheter för domänstyrelsen i fråga om vissa markinköp

Domänstyrelsens framställning. Domänstyrelsen erinrar om att de grundläggande reglerna för domänverkets markinköp meddelats av statsmakterna åren 1911 och 1912 och sedan dess kvarstått oförändrade. 1911 års riksdag medgav sålunda (prop. 214; rskr. 216), att efter den 1 januari 1912 för försålda kronoegendomar inflytande köpeskillingar »skola, enligt de närmare föreskrifter Kungl. Maj:t meddelar, förvaltas och redovisas såsom tillgång å statens domäners fond, intill dess desamma, enligt Kungl. Maj:ts och Riksdagens bestämmande, få disponeras till inköp av skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna». 1912 års riksdag beslöt (prop. 200; rskr. 264) »att Kungl. Maj:t må från och med den 1 januari 1913 tills vidare intill dess annorlunda kan varda bestämt, för inköp av skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna disponera de såsom tillgång å statens domäners fond redovisade kontanta medlen». Styrelsen anför, att inköpen av mark för domänfondens räkning f. n. är av 2 slag, dels skogsmark för utvidgning eller arrondering av kronoskogarna, dels tomtmark för byggande av bostäder åt arbetare och tjänstemän. Inköpen för tjänstebostäderna bestrides dock icke med medel ur den i domänfonden ingående markfonden.

Domänstyrelsen påpekar, att tomtmarksinköpen sammanhänger med ut-

vecklingen beträffande skogsbrukets arbetskraftsfrågor, vilken ju bl. a. innebär, att storskogsbruket måste inrikta sig på att i större utsträckning övergå till anställning av fast arbetskraft. På grund härav måste ett stort antal arbetarbostäder byggas. Sådana bostäder uppföres numera på centralt belägna platser. I allmänhet befinner sig all jord i eller invid den by, dit bostäderna skall förläggas, i enskild hand. Detta är särskilt fallet i Norrland, där kronoparkerna vid avvittringen i regel kom att omfatta marker, belägna långt från bygden. Styrelsen finner det därför nödvändigt för domänverket att här och var förvärva tomtmark för bostäder åt arbetare och i en del fall också åt verkets förmanspersonal. Det är enligt styrelsen givetvis av utomordentlig vikt, att nyssnämnda byggnadsverksamhet planeras omsorgsfullt och på sådant sätt, att den även kan verksamt bidra till tillskapandet eller bevarandet av en livsduglig samhällsbebyggelse. Därför sker planläggningen i nära samarbete med de lokala planläggningsorganen, lantbruksnämnd, länsbostadsnämnd, överlantmätare och distriktslantmätare, länsarkitekt och distriktsingenjörer och ej minst med kommunerna. I regel nås full enighet om bebyggelsens förläggning till jordbruksbyar eller mindre samhällen. Rena skogsarbetarbyar eller spridd bebyggelse undviks om möjligt. Då byggnadsprogrammet prövas av Kungl. Maj:t vid fastställandet av domänverkets statförslag och den närmare planläggningen blir föremål för noggrann prövning genom länsorganen, anser styrelsen Kungl. Maj:ts prövning av tomtköpen i de särskilda fallen icke vara erforderlig.

Härunder framhåller domänstyrelsen, att inköpen av tomtmark ofta är svåra att ordna. Villiga säljare står ej alltid till buds och de tillfällen som erbjuds måste snabbt utnyttjas, ej minst då tillfälle yppas till förmånligt köp av bebyggd tomt. Överjägmästarna och revirens förvaltningspersonal skall — i samförstånd med alla de regleringsorgan, som förut nämnts — hinna genomföra byggnadsarbetena under den särskilt i Norrland korta arbetssäsongen med knapp tillgång på arbetare och entreprenörer. Under sådana omständigheter måste enligt styrelsens mening dess egen handläggning av själva tomtköpen få ske med minsta möjliga omgång och utan annan central prövning av planläggningsfrågorna. Domänstyrelsen erinrar i detta sammanhang om att lantbruksnämnderna äger inköpa fast egendom för rationaliseringsändamål utan att i varje särskilt fall inhämta Kungl. Maj:ts tillstånd. Styrelsen pekar även på vattenfallsstyrelsens och järnvägsstyrelsens befogenheter att i viss utsträckning utan Kungl. Maj:ts godkännande i varje särskilt fall inköpa fastigheter.

Under återopande av de anförda motiven hemställer domänstyrelsen bl. a., att sådan ändring måtte vidtagas i bestämmelserna om domänverkets markfond, att styrelsen bemyndigas att taga markfonden i anspråk för inköp av tomtmark för anordnande av bostäder åt arbetare och förmän, dock att Kungl. Maj:ts medgivande bör inhämtas i varje särskilt fall, då fråga är om förvärv av fastigheter, vilka var för sig betingar en köpeskillning överstigande 100 000 kr. Som förutsättning för utnyttjandet av sådant bemyn-

digande bör enligt styrelsen gälla, att vederbörande lantbruksnämnd tillstyrker inköpet, att alla inköp av tomtområden, som kan inverka på den allmänna bebyggelsens lokalisering, genomföres i samråd med vederbörande länsorgan samt att redogörelse för inköpen årligen ingives till Kungl. Maj:t.

Yttranden. Samtliga remissinstanser utom statskontoret tillstyrker i princip domänstyrelsens framställning eller lämnar densamma utan erinran. Några instanser framför dock förslag till ytterligare begränsningar i den av domänstyrelsen begärda beslutanderätten.

Statskontoret finner för sin del att någon ändring av domänstyrelsens befogenheter ej bör vidtagas i avvaktan på resultatet av och statsmakternas ställningstagande till kommande förslag av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna.

Fullmäktige i riksgäldskontoret har icke något att erinra mot att domänstyrelsen medgives rätt att taga markfonden i anspråk för inköp av tomtmark på de villkor och med den begränsning styrelsen föreslagit.

Kammarkollegiet framhåller, att de av domänstyrelsen åsyftade tomtmarkinköpen till sin art synes vara att jämställa med de markinköp, som vattenfallsstyrelsen och järnvägsstyrelsen bemyndigats göra, enär de bostäder som avses uppföras å tomlerna är erforderliga för erhållande av fast arbetskraft till skogsbruket. Kollegiet har därför intet att invända mot att domänstyrelsen erhåller det begärda bemyndigandet men ifrågasätter om ej en övre kostnadsgräns möjligen bör fastställas icke blott för varje enskild fastighet utan även för det årliga inköpsbeloppet.

Bostadsstyrelsen återger i sitt remissutlåtande vissa synpunkter, som styrelsen framförde i en den 11 september 1952 dagtecknad promemoria, upprättad i anledning av en av domänstyrelsen då gjord framställning om bemyndigande att för kronans räkning inköpa vissa särskilt angivna fastigheter och tomtområden. I promemorian uttalas bl. a. följande.

Ur allmänt markpolitisk synpunkt samt ur synpunkten att vid statlig långivning för bostadsändamål vissa krav ställes beträffande såväl tomtkostnad som vattenförsörjning och avlopp samt kreditvärde är det angeläget att vid de markförvärv, varom här är fråga, samråd på ett tidigt stadium regelmässigt kommer till stånd mellan representanter för domänverket och länsbostadsnämnden. I detta sammanhang bör särskilt framhållas den prejudicerande verkan ett statligt markförvärv alltid har i så måtto, att av kronan erlagd eller begärd köpeskilling för mark sedermera kan åberopas i ett expropriationsmål eller i ett låneärende. Ortsprisinivån å tomtmark betingas för övrigt i hög grad av sådana köpeskillingar. Även i andra avseenden kan mindre lämpliga statliga markförvärv få icke önskvärda konsekvenser. Sålunda kan uppförandet av bostäder på alltför små eller icke utvecklingsbara tätorter i varje fall på längre sikt komma att medföra låga kreditvärden och därmed även ett onödigt risktagande för såväl fastighetens ägare som kreditgivaren. Det är ur denna synpunkt angeläget att den förutsebara befolkningsutvecklingen i orten beaktas vid bostädernas lokalisering.

Bostadsstyrelsen anför, att samråd med länsbostadsnämnd i ärenden angående domänverkets markinköp för bostadsändamål bör ske så tidigt, att hänsyn kan tagas till nämndens synpunkter i frågor, som har samband med villkoren för den statliga bostadslånegivningen. Styrelsens medverkan vid ärendeprövningen erfordras icke i de fall länsbostadsnämnden förklarar sig icke ha något att erinra mot förvärvet i fråga.

Lantbruksstyrelsen förklarar sig i princip kunna ansluta sig till tanken, att det ej borde vara erforderligt att till Kungl. Maj:t hänskjuta sådana domänverkets inköpsärenden, där det gäller objekt av förhållandevis begränsat värde och där det ur de synpunkter lantbruksorganisationen har att beakta ej föreligger anledning till erinran mot förvärvet. Styrelsen anser dock, att såsom villkor för domänstyrelsens utnyttjande av eventuellt inköpsbemyndigande bör föreskrivas att lantbruksstyrelsen, efter hörande av vederbörande lantbruksnämnd, tillstyrkt inköpen. *Riksförbundet Landsbyggdens folk* har intet att invända mot bifall till domänstyrelsens hemställan, då enligt förbundet den ifrågasatta decentraliseringen av inköpsbefogenheterna självfallet icke kan medföra någon ändring av de allmänna riktlinjerna för statens jord- och skogspolitik. *Sveriges lantbruksförbund* anser handläggningen av tomtinköpsärendena i huvudsak vara en rent administrativ fråga, som bör kunna avgöras enbart med hänsyn till lämpligast möjliga handläggning av dessa ärenden. Förbundet finner därför ingen anledning yttra sig i denna fråga.

Departementschefen

Genom beslut av de tre senaste årens riksdagar har sammanlagt 3 000 000 kronor ställts till domänstyrelsens förfogande för beviljande av bostadslån till sådana skogsarbetare som med domänverket tecknat anställningsavtal, varigenom verket åtagit sig att tillhandahålla arbete visst antal dagar — minst 100 — per anställningsår och skogsarbetarna förbundit sig att utföra detta arbete. Lånen, som skall bidra till att täcka arbetarnas kostnader för förvärv, uppförande eller förbättring av eget hem eller anskaffande av tomt i samband därmed, uppgår till högst 4 000 kronor samt är ränte- och amorteringsfria så länge låntagarna bibehåller sina anställningar vid domänverket och fullgör sina skyldigheter enligt förenämnda anställningsavtal. Alltefter storleken av dagsverksskyldigheten avskrivs lånen med visst belopp vid varje anställningsårs slut. Utöver här angivna bestämmelser gäller vissa andra regler för ifrågavarande låneverksamhet, vilka regler i huvudsak återgivits i det föregående. Medlen till låneverksamheten har i enlighet med riksdagsbesluten utgått ur domänverkets driftsinkomster.

Syftet med berörda låneverksamhet har varit att giva domänverket möjlighet att liksom de större skogsbolagen till sig knyta ett erforderligt antal fast anställda skogsarbetare. I den utredning som låg till grund för Kungl.

Maj:ts förslag i ämnet till 1955 års riksdag beräknades att domänverket hade ett stadigvarande behov av omkring 6 500 fast anställda arbetare, vilka avsågs skola fullgöra cirka 60 procent av hela antalet erforderliga dagsverken. Till utförande av övriga dagsverken antogs kunna utnyttjas annan landsbygdens arbetskraft. Vid tidpunkten för nyssnämnda utredning uppgick antalet fast anställda arbetare vid verket till cirka 3 700, av vilka cirka 900 var innehavare av kronotorp och omkring 1 600 innehavare av skogsjordbruk. Det totala medelsbehovet för en bostadslåneverksamhet av sådan omfattning att det eftersträvade antalet fast anställda skogsarbetare kan uppnås har av domänstyrelsen vid ett beräkningstillfälle år 1952 uppskattats till 8 000 000 kronor, ehuru styrelsen begränsade sitt yrkande i den av 1955 års riksdag prövade framställningen till 3 000 000 kronor för långivning under sistnämnda år.

Domänstyrelsen har nu föreslagit, att styrelsen skall även under innevarande kalenderår få utnyttja 1 000 000 kronor av driftsinkomsterna för utlämnande av bostadslån till skogsarbetare, som tagit fast anställning vid domänverket. I likhet med det övervägande antalet i ärendet hörda remissorgan tillstyrker jag detta domänstyrelsens förslag. Enligt vad under hand meddelats mig från styrelsen uppgår antalet vid verket fast anställda skogsarbetare för närvarande till omkring 5 500, varför det ännu återstår att anställa cirka 1 000 dylika arbetare innan det av styrelsen redovisade behovet av stadigvarande arbetskraft är täckt. Oavsett att arbetsmarknadsläget inom skogsbruket för tillfället är sådant att tillgången på skogsarbetare är större än under de senaste åren bör domänstyrelsen lämnas möjlighet att genom fortsatt långivning för anskaffande av egna hem bygga upp en till storleken lämpligt avvägd, fast kader av dugliga skogsarbetare. För långivningen under år 1958 bör samma bestämmelser gälla som för motsvarande verksamhet under åren 1955—1957. Dessa bestämmelser har visat sig ändamålsenliga med tanke på låneverksamhetens syfte. Alltjämt bör långivningen bedrivas så att den icke får ogynnsam inverkan på kronotorparnas och skogsjordbrukarnas arbetsmöjligheter.

Därest domänverkets kader av fast skogsarbetarpersonal ännu icke skulle vara fylld vid utgången av innevarande år och behov då anses föreligga av att lämna domänstyrelsen enahanda dispositionsbemyndigande avseende år 1959 torde frågan härom böra underställas nästa års riksdag.

Vad härefter angår domänstyrelsens hemställan om rätt att på vissa villkor inköpa tomtmark utan att i varje särskilt fall ha inhämtat Kungl. Maj:ts godkännande åsyftar densamma att förenkla det administrativa förfarandet vid handläggning av ifrågavarande slag av ärenden och samtidigt göra det möjligt för domänstyrelsen att snabbare än nu avsluta ändamålsenliga köp av mark för arbetar- och förmansbostäder. För närvarande gäller i enlighet med beslut av 1912 års riksdag att Kungl. Maj:t får för inköp av skogsmark och inlösen av vissa ströängar disponera de såsom tillgång i statens domäners fond redovisade kontanta medlen. Med stöd av detta

bemyndigande har Kungl. Maj:t anlitat den i domänfonden ingående markfonden (markinköpsfonden) för bestridande av kostnader för förvärv av sådan tomtmark som avses utnyttjas vid uppförande av personalbostäder, dock ej tjänstebostäder. Markfondens behållning uppgick vid senaste årsskiftet till cirka 45 000 000 kronor.

Då jag anser de skäl, som domänstyrelsen framfört för sin av de flesta remissinstanser stödda hemställan, motivera att beslutanderätten beträffande ifrågavarande tomtköp delegeras från Kungl. Maj:t till domänstyrelsen, vill jag föreslå, att riksdagens medgivande härtill inhämtas. Domänstyrelsens inköpsbemyndigande bör dock begränsas till förvärv av sådan tomtmark som är avsedd att inom en närliggande framtid tagas i anspråk uteslutande för arbetar- eller förmansbostäder. Om bemyndigandet begränsas på dylikt sätt synes ej böra därjämte föreskrivas viss maximigräns, inom vilken domänverkets årliga inköp av tomtmark måste rymmas till sin sammanlagda köpeskillning. Däremot bör såsom villkor för bemyndigandet gälla att domänstyrelsen före avslutandet av varje tomtköp skall ha samrått med vederbörande lantbruksnämnd och länsbostadsnämnd. För att uppnå lämpligaste bebyggelseplanering bör styrelsen, såsom redan nu sker, i sagda inköpsärenden samråda jämväl med andra länsorgan på området ävensom med av bebyggelsen berörda kommuner. Styrelsen bör senast den 1 april varje år till Kungl. Maj:t ingiva en sammanfattande redogörelse för de av styrelsen under det senast förflutna kalenderåret avslutade tomtköpen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva

1) att högst 1 000 000 kronor av domänverkets driftsinkomster må under år 1958 disponeras för bostadslån till fast anställda skogsarbetare;

2) att domänstyrelsen må bemyndigas att på de villkor som angivits i det föregående taga domänverkets markfond i anspråk för inköp av tomtmark.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ulla B. Silén